

Motion till riksdagen 2013/14:Sf231

av Wiwi-Anne Johansson m.fl. (V)

Barnfattigdom

1 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen omgående bör lägga fram förslag till en handlingsplan mot barnfattigdom.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning som ser över samtliga bidrag som riktas till barnfamiljer och återkomma med förslag till ändringar som syftar till att förbättra situationen för ekonomiskt utsatta barnfamiljer.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att riksnormen för försörjningsstöd bör höjas med 300 kronor i månaden per barn.¹
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att i skollagen ska införas ett förbud mot avgifter i skolan.²
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att det bör införas ett tillägg till skollagens 4 kap. 4 a § om skolmåltider som ger skolorna skyldighet att erbjuda kostnadsfri frukost för elever i grundskolan.²
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning som ser över kommunernas utbud av avgiftsfria sommaraktiviteter för barn i syfte att föreslå förbättringar.¹
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att glasögon för barn med synfel ska subventioneras.³
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att det inte ska vara möjligt att avhysa barnfamiljer innan de har ett bra boende att flytta till.¹

¹ Yrkandena 3, 6 och 8 hänvisade till SoU.

² Yrkandena 4 och 5 hänvisade till UbU.

Fel! Okänt namn på

³ Yrkande 7 hänvisat till FiU.

2 En handlingsplan mot barnfattigdom

I dag tickar en fattigdomsbomb i Sverige. Klyftorna mellan barn till fattiga föräldrar och barn till rika föräldrar ökar. Samtidigt som en grupp har fått det bättre och bättre ekonomiskt sett, har andra grupper fått det mycket sämre. På sikt leder den ökande barnfattigdomen till ett klassamhälle där välfärden inte längre omfattar dem som inte har råd att betala för sig. Vi i Vänsterpartiet arbetar i stället för ett framtida, modernt samhälle där alla människor kan leva ett värdigt liv i trygghet.

De senaste årens nedmontering av de gemensamt finansierade trygghetssystemen som a-kassa och sjukförsäkring har drastiskt försämrat den ekonomiska situationen för många vuxna. Detta drabbar barnen. Föräldrarnas ekonomiska utsatthet blir barnens krassa uppväxtvillkor. Föräldrarnas ekonomiska standard påverkar på ett mycket påtagligt sätt barnens villkor och livsmöjligheter. Att leva i fattigdom har en mängd negativa konsekvenser för barn. Det är väl belagt att en fattig barndom ökar risken för social utsatthet senare i livet. Det finns ett samband mellan föräldrars inkomster och barns inkomster som vuxna. Sannolikheten att hamna i de lägre inkomstskikten ökar ju lägre inkomster föräldrarna hade under uppväxten. Forskning visar att barn i bostadsområden med låg inkomstnivå löper tre gånger så hög risk att utsättas för våld i hemmet än genomsnittet och löper dubbelt så stor risk att bli utsatta för mobbning. Studier har även tydligt visat på samband mellan fattigdom och t.ex. utbildningsresultat, etablering på arbetsmarknaden samt hälsa och trygghet i det egna bostadsområdet.

Ansökningarna till hjälporganisationen Majblomman ger en tydlig bild av fattiga barns villkor i dagens Sverige. Breven vittnar om tonåringar som aldrig ägt en egen cykel, om barn som inte kan delta i fotbollsträningen och om barn som aldrig får gå på bio med kompisarna. Många gånger tvingas ekonomiskt utsatta familjer att göra omöjliga prioriteringar som att välja mellan att betala elräkningen eller att ha råd med vinterkläder. Stadsmissionen vittnar om att barnfamiljerna som tar emot hjälp i form av matkassar blir fler och fler. Att hjälporganisationer som Majblomman och Stadsmissionen finns är bra men vi anser att barnfattigdomen först och främst ska bekämpas genom ökad ekonomisk jämlikhet och inte genom välgörenhet.

I dag lever en fjärdedel av alla barn i Sverige med en ensamstående förälder. Ändå är kärnfamiljen norm för såväl lagstiftning som de verksamheter barnen deltar i. Det leder till att de ekonomiska villkoren för barnfamiljer är ojämlika och orättvisa. Detta drabbar barnen, som inte kan delta i aktiviteter som barn vanligtvis förväntas delta i, t.ex. skolutflykter som kostar pengar. I Sverige finns det i dag barn som inte kan äta sig mätta hemma och som inte får riktiga vinterkläder därför att föräldrarna inte har råd. Enligt statistik från Försäkringskassan levde 17 procent av alla barn 2012 i relativ fattigdom (dvs. i hushåll där den disponibla inkomsten per konsumtionsenhet är lägre än 60 procent av medianvärdet). Det är en ökning med nära fyra procentenheter sedan 2006. Störst risk att växa upp i en fattig familj löper barnen till ensam-

Fel! Okänt namn på

stående föräldrar. Att barnfattigdomen ökar är både upprörande och helt oacceptabelt.

Enligt Rädda Barnens rapport "Barns ekonomiska utsatthet" (Årsrapport 2012:2) var barnfattigdomen 2010 drygt tre gånger så hög bland barn med ensamstående föräldrar som bland barn med sammanboende föräldrar. Barn till ensamstående föräldrar med utländsk bakgrund är dubbelt utsatta. Enligt Rädda Barnen lever över hälften (54 procent) av barnen i den gruppen i fattigdom.

Lösningen på problemet med den ökande barnfattigdomen är dels generella satsningar på arbete åt alla, rätt till arbete på heltid, bättre arbetslöshetsförsäkring, sjukförsäkring, föräldraförsäkring och rätt till barnomsorg även på obehövlig arbetstid. Dels behövs specifika satsningar på ekonomiskt utsatta barnfamiljer, som höjt underhållsstöd, förbättrat bostadsbidrag och förbud mot avgifter i skolan.

Regeringen bör omgående lägga fram förslag till en handlingsplan mot barnfattigdom. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Här nedan presenterar vi ett antal förslag som vi menar bör ingå i en handlingsplan mot barnfattigdom.

3 Se över bidragen som riktas till barnfamiljer

För de mest ekonomiskt utsatta barnfamiljerna är barnbidrag, bostadsbidrag och eventuellt underhållsstöd helt avgörande för att klara vardagen. Ett stort problem är att vissa typer av bidrag räknas som inkomst, vilket gör att de avräknas mot varandra. Ett exempel är barnbidrag som avräknas från försörjningsstöd. Även vårdbidrag som föräldrar kan få för barn med funktionsnedsättningar påverkar andra bidrag. Konsekvensen blir att de mest ekonomiskt utsatta familjerna inte kan tillgodogöra sig en eventuell ökning av bidragen. Detta drabbar barnen. För att bekämpa barnfattigdomen bör hela systemet med bidrag som riktas till barnfamiljer ses över. Regeringen bör därför tillsätta en utredning som ser över samtliga bidrag som riktas till barnfamiljer samt komma med förslag till ändringar som syftar till att förbättra situationen för ekonomiskt utsatta barnfamiljer. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

4 Bättre ekonomiskt bistånd

De som lever med ekonomiskt bistånd har ofta svårt att få pengarna att räcka till annat än de dagliga eller återkommande utgifterna. Biståndet är tänkt att vara en kortvarig insats men antalet som tvingas leva långvarigt på ekonomiskt bistånd ökar. Många barn i familjer som är beroende av försörjningsstöd tvingas leva i ekonomisk utsatthet under en stor del av sin uppväxt. Barn i ekonomiskt utsatta familjer får inte tillgång till fritidsaktiviteter i tillräcklig

utsträckning, vare sig sådana som föräldrar och barn gör tillsammans eller sådana som barnen utövar på egen hand. På så sätt stängs dessa barn ute från det de flesta andra barn tar för självklart.

Regeringen föreslår i budgetpropositionen för 2014 att införa en s.k. ”fritidspeng” på högst 3 000 kronor om året till barn i årskurserna 4–9 i hushåll som är mottagare av ekonomiskt bistånd sedan sex månader. För att få pengarna ska det visas upp intyg för att kontrollera att de använts rätt.

Det är en modell Vänsterpartiet förkastar. Barn ska inte behöva be särskilt om att få ha en meningsfull fritid utan det ska vara en rättighet. Det ska också vara en norm till alla barn så den inte bara når barn till de föräldrar som har kunskap och resurser att efterfråga ”fritidspengen”. De åldersgränser som föreslås är dessutom helt godtyckliga. Barn eller deras föräldrar ska inte heller behöva be om intyg från t.ex. föreningsverksamhet för att visa att de använt pengarna rätt. Det är ett synsätt som tillhör den gamla fattigvården.

För att alla barn i alla åldrar ska kunna delta i fritidsaktiviteter på lika villkor behöver det ekonomiska biståndet en generell förstärkning. Därför bör riksnormen för försörjningsstöd höjas med 300 kronor i månaden per barn. Detta bör riksdagen besluta.

I vår motion för utgiftsområde 9, 2013/14: So539, avsätter vi pengar till genomförandet av detta förslag.

5 Barnomsorg på obekvämt arbetstid

För att föräldrar ska kunna arbeta måste barnomsorgen fungera. Det är svårt att kombinera föräldraskap med arbete på obekvämt arbetstid, särskilt när tillgången till barnomsorg inte motsvarar föräldrarnas behov. Värst är det för ensamstående föräldrar som ofta tvingas tacka nej till arbete på kvällar, nätter och helger då barnomsorg saknas. Få föräldrar i yrken med låga löner har råd att betala för privat barnpassning. I vår motion 2013/14:Ub397, Förskola och fritidshem, föreslår vi att föräldrar ska få bättre möjligheter till barnomsorg på obekvämt arbetstid.

6 Förbud avgifter i skolan

Alla barn ska ha lika möjligheter i skolan oavsett föräldrarnas ekonomi. Skolan ska vara avgiftsfri enligt skollagen men i praktiken är den inte alltid det. I dag har skolorna rätt att ta ut enstaka, obetydliga avgifter för t.ex. teaterbesök eller andra utflykter som barnen förväntas delta i. Skolinspektionen har definierat vilka obetydliga kostnader som kan accepteras vid enstaka tillfällen:

- ? 700 kr för läromedel, inklusive miniräknare, i gymnasieskolan.
- ? 300 kr för en studieresa.
- ? Kostnader för måltider under studieresa.

Fel! Okänt namn på

- ? 100 kr för studiebesök.
- ? 100 kr för aktiviteter kopplade till idrott och hälsa (friluftsdag).

För de flesta familjer kan summorna tyckas små, men för dem som är fattiga kan smärtgränsen för oförutsedda utgifter gå redan vid 20 kronor. Konsekvensen blir att barn till fattiga föräldrar ofta tvingas avstå från att delta vid dessa tillfällen. Detta gäller speciellt om det finns flera barn i familjen som förväntas ha med sig pengar, frukt och matsäck till skolan.

Högerregeringen har också gjort s.k. frivilliga insamlingar till skolresor och liknande aktiviteter tillåtna. Även om regeringen föreskriver att aktiviteter som bekostas genom frivilliga insamlingar ska vara öppna för alla oavsett om man bidragit eller inte, och att det inte är godtagbart att erbjuda kostnadsfria alternativ för den som inte bidragit, kan konsekvensen ändå bli att förekomsten av avgifter ökar. Någon utvärdering eller uppföljning av den nya lagstiftningen har ännu inte genomförts. Signalen från regeringen till skolsektorn och det omgivande samhället är hur som helst att man inte ska dra sig för att finansiera skolverksamheten genom avgifter. En sådan utveckling kan vi inte acceptera. Det bör införas ett förbud i skollagen för skolor att ta ut avgifter. Detta bör riksdagen besluta.

7 Frukost i skolan

Många barn och ungdomar äter inte frukost hemma. Det kan bero på att tiden inte räcker till eller på dåliga matvanor. Det finns emellertid också barn som möts av ett tomt kylskåp på morgonen. Föräldrarna har helt enkelt inte råd att köpa mat. Dessa barn är beroende av den fria skollunchen för att kunna äta sig mätta.

Ungefär en tredjedel av landets skolor erbjuder även frukost i skolan. Skolor som testat frukostservering upptäcker snabbt fördelarna. Det blir lugnare i klassrummen, frånvaron minskar, eleverna blir ”pedagogiskt tillgängliga”, och deras intresse för kost och hälsa ökar.

Av de skolor som serverar frukost i dag är det tyvärr många som tar betalt. Frukost är något som ska erbjudas alla elever och då får kostnaden inte vara ett hinder för de elever som inte har råd, men som ofta är de som har störst behov. Det bör därför införas ett tillägg till skollagens 4 kap. 4 a § om skolmåltider som ger skolorna skyldighet att erbjuda kostnadsfri frukost för elever i grundskolan. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

8 Barns rätt till en meningsfull fritid

I dagens Sverige finns det barn som får stå och titta på när kompisarna är på fotbollsträning därför att föräldrarna inte har råd med avgiften. Att åka på semester under sommarlovet är helt otänkbart. Vissa familjer har inte ens råd

att ta bussen för att besöka en badstrand. I stället får barnen tillbringa ledigheten på tomma lekplatser och framför tv:n. Bristen på aktiviteter för barn till fattiga föräldrar visar sig särskilt under sommarmånaderna då skola, fritidsgårdar och andra verksamheter för barn håller stängt. Att kommunerna drar in på eller struntar i att erbjuda kostnadsfria aktiviteter för barn under sommaren kanske ger ett kortsiktigt positivt resultat i budgeten. Men på lång sikt riskerar barns och ungdomars brist på meningsfull sysselsättning att leda till ökad social utslagning. Forskning visar att risken är särskilt stor för barn som växer upp i fattigdom.

Regeringen bör därför tillsätta en utredning som ser över kommunernas utbud av avgiftsfria sommaraktiviteter för barn i syfte att föreslå förbättringar. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

I motion 2013/14:Kr225, Fritidsgårdar, föreslår vi också att regeringen ska utreda frågan om huruvida kommunerna ska vara skyldiga att bedriva fritidsgårdsverksamhet, bl.a. eftersom fritidsgårdar är särskilt viktiga för unga i riskzonen. Det gör också att kommunerna får möjlighet att arbeta med lokala inflytandeforum för att ge dessa ungdomar inflytande och delaktighet som en del i en demokratisk fördjupning.

9 Maxtaxa i kulturskolan

Kulturskolan, tidigare känd som kommunala musikskolan, har spelat en mycket viktig roll för svenska barns och ungdomars möjlighet att själva pröva på musik och andra kulturformer. Målsättningen måste vara att alla barn ska få möjlighet att pröva på olika kulturyttringar. För att uppnå detta behöver Kulturskolan göras tillgänglig för alla. En avgörande tillgänglighetsfråga är avgifterna till Kulturskolan. I flera kommuner är avgifterna så höga att många familjer saknar möjlighet att betala dem. Vänsterpartiet anser att barn från alla familjer, oavsett ekonomi eller social ställning, ska ges möjlighet att delta i Kulturskolans verksamhet. För att detta ska bli möjligt måste avgifterna till Kulturskolan på sikt tas bort. I ett första steg vill Vänsterpartiet införa en maxtaxa på 300 kronor per termin för kulturskolan, vilket vi föreslår i motion 2013/14: Kr310, Kulturskolan.

10 Glasögon till barn

Glasögon till barn är dyrt. Ansökningar till organisationen Majblomman vittnar om att många fattiga föräldrar tvingas avstå från att köpa glasögon, trots att de är nödvändiga för barnen. Inget barn med synfel ska behöva vara utan glasögon p.g.a. föräldrarnas dåliga ekonomi. I dag är det självklart att hörsel-skadade barn får tillgång till hörapparat för att kunna tillgodogöra sig skolundervisning och delta i gemenskapen med andra barn på fritiden. Detta gäller inte barn med synfel trots att deras begränsningar är att likställa med hörsel-

Fel! Okänt namn på

skadades. Nedsatt syn och synfel bör därför betraktas på samma sätt som nedsatt hörsel eller annan funktionsnedsättning. Det är nödvändigt för att barn ska kunna utvecklas, hänga med i skolan och delta i gemenskapen med sina kamrater. Barn som inte ser bra får svårt att hänga med i undervisningen och lider ofta av besvär som huvudvärk, trötthet och koncentrationssvårigheter. För mindre barn kan ett synfel dessutom förvärras för livet om de inte har rätt glasögon. Eftersom barn växer och synen förändras behövs nya glasögon i princip varje år och i perioder ännu oftare när barnet växer mycket.

Socialstyrelsen har gjort en kartläggning av antalet barn 0–18 år som har behov av glasögon samt i vilken utsträckning landstingen erbjuder dessa barn stöd inom sin hjälpmedelsverksamhet. Skillnaderna är stora mellan landstingen. Alla landsting, utom Stockholm läns landsting, ger bidrag till standardglasögon eller kontaktlinser efter recept av ögonläkare till barn i åldern 0–7 år. För barn över 8 år och upp till 19 år ger fem landsting bidrag till standardglasögon med belopp som varierar mellan 300 kronor och 1 000 kronor.

I en undersökning som Majblomman lät utföra år 2008 uppgav fyra av tio tillfrågade föräldrar att de inte haft råd med glasögon trots att deras barn varit i behov av dem (Majblommans rapport ”Brillor och barn” 2008).

De flesta föräldrar som inte har råd att köpa nya glasögon till sina barn hänvisas till socialtjänsten. Att få behovsprövat stöd är dock svårt. Vi vill därför subventionera glasögon för barn i åldern 2–15 år med 800 kronor för ett par glasögon (standardglas och bågar). Vi avsätter 300 miljoner kronor per år för en glasögonreform i vårt förslag till statsbudget för 2014. Glasögon för barn med synfel ska subventioneras. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

11 Fria läkemedel för barn

Enligt en intervjuundersökning som genomfördes av Majblomman 2009 var det en tiondel av föräldrarna som svarade ja på frågan om de hade väntat med att hämta ut läkemedel till sina barn av ekonomiska skäl. Alla barn har rätt till en god vård inklusive medicin. För att barn i fattiga familjer ska få samma tillgång till läkemedel som andra föreslår vi i vår motion 2013/14: So400, En jämlik och jämställd hälso- och sjukvård, att läkemedel för barn ska vara kostnadsfria.

12 Vräkningar av barnfamiljer

Föräldrarnas fattigdom kan leda till att barn blir hemlösa. Försenade eller uteblivna hyresbetalningar leder ofta till att hela familjer vräks. Kronofogdemyndighetens statistik visar att 569 barn vräktes under 2012. För riket som helhet är det en nedgång med 14 procent. Första halvåret 2013 har minskningen fortsatt med 19 procent jämfört med 2012. Ännu är det dock för tidigt

att säga om utvecklingen kommer att fortsätta. Det är också fortfarande långt ifrån målet om att inga vräkningar av barn ska ske.

Hyresskulder är i 90 procent av fallen den formella orsaken till vräkningen. Hyresskulderna var för över 80 procent av de vräkningshotade lägre än 20 000 kronor. Hälften av hushållen var ensamstående mammor och 16 procent ensamstående män. (Rapport Kronofogden 2010, Varför vräks barn fortfarande?) Vräkningarna har dessvärre stöd i hyreslagen. Och konsekvenserna för barnen är mycket negativa. Deras boendesituation försämras dramatiskt, de förlorar sitt sociala sammanhang, tvingas byta skola och mår dåligt av den kris deras föräldrar hamnat i (Rapport KFM 2010).

Regeringen har en nollvision för vräkningar av barnfamiljer. Trots det fortsätter vräkningarna. Det är uppenbart att socialtjänstens skyddsnät inte räcker till för att förhindra att barn blir hemlösa. Kronofogdemyndigheten uppger också att vid hälften av alla vräkningar där barn är inblandade närvarar inte socialtjänsten. Socialtjänstens och Kronofogdemyndighetens ansvar för att inga barnfamiljer ska bli hemlösa måste förtydligas. Det ska inte vara möjligt att avhysa barnfamiljer innan dessa har ett bra boende att flytta till. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Stockholm den 1 oktober 2013

Wiwi-Anne Johansson (V)

Ulla Andersson (V)

Rossana Dinamarca (V)

Jacob Johnson (V)

Josefin Brink (V)

Christina Höj Larsen (V)